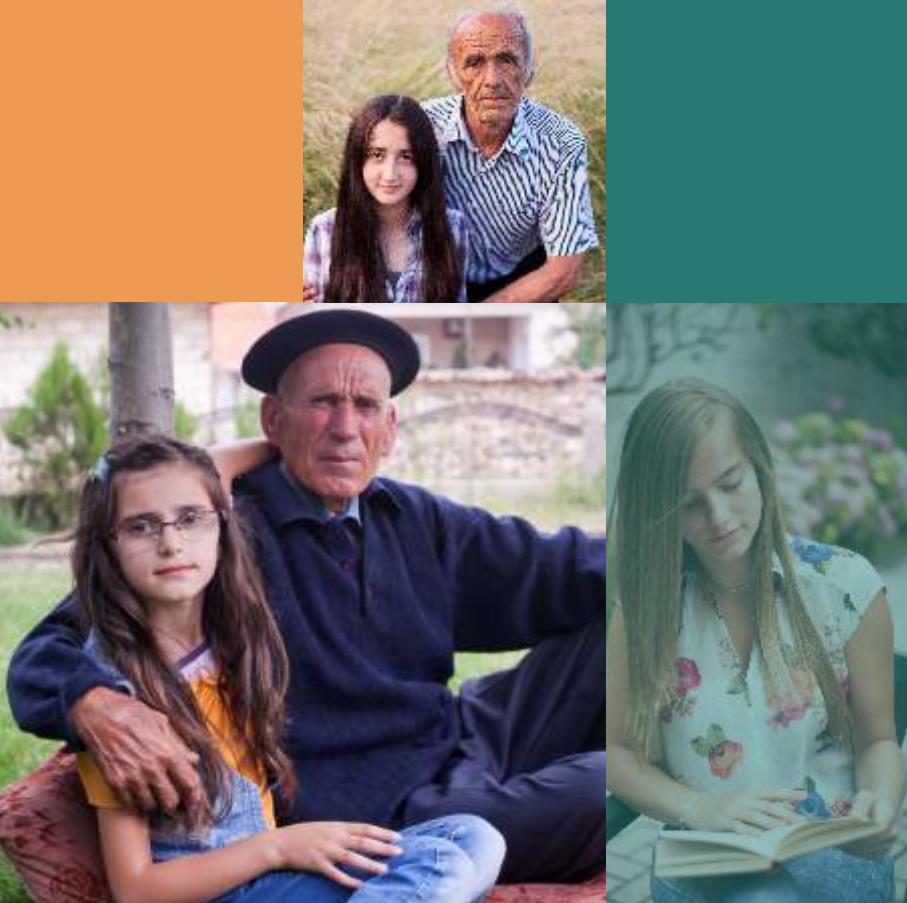

BAKINE I DEKINE PRIČE

Dečje priče

Support to the Promotion of Cultural Diversity

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

Ovaj dokument je urađen u okviru zajedničkog projekta "EU/SE Podrška promociji kulturne raznolikosti na Kosovu".
Sadržaj ne predstavlja nužno zvaničan stav Evropske unije i/ili Saveta Europe.

* Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244 i mišljenjem MSP-a o proglašenju nezavisnosti Kosova.

BAKINE I DEKINE PRIČE

Decje priče

Predgovor

Kada ste poslednji put čuli neku priču, koja vas je duboko ganula, možda nešto što ste pročitali, ili gledali, ili nešto što je preneseno sa kolena na koleno. Dok neki ljudi najbolje uče kroz činjenice i brojeve, postoje mnogi koji se vezuju za iskustva i emocije. Svi mi se sećamo priča naših deka i baka, ispričanih za stolom ili oko vatre, za vreme hladnih zimskih večeri. Sećamo se priča koje su prenošene sa generacija na generaciju, priča koje traju decenijama, a ponekad i vekovima. Svaka ta priča, ispričana je na različite načine, ali svaka je sačuvala suštinu, ostavljajući uvek drugačiji utisak.

Pripovedanje je bilo veoma bitan deo u razvoju čovečanstva od najranijih dana, kada su ljudi kazivali svoje priče iznova i iznova, jer su pripovedanjem, na buduće generacije prenošene vrednosti, identitet i pripadnost. Godine starosti, takođe imaju bitnu ulogu, prilikom posmatranja nasleđa. Deca često povezuju nasleđe sa nečim "stарим" ili istorijskim, dok odrasli nasleđe vezuju za identitet. Starije osobe vezuju nasleđe sa "zlatnim dobom" i kao olicenje vrednosti, koje "nestaje". Ali, važnost nasleđa se vrednuje kroz generacije¹. Za starije prenošenje vrednosti nasleđa na mlađe naraštaje je bitno, kako bi se održala kultura.

Uprkos digitalnom dobu i društvenim mrežama, koje igraju sve dominantniju ulogu u deljenju priča i emocija, direktno ljudsko iskustvo je i dalje upečatljivo, posebno za decu.

U PKRK projektu, mi posebno posvećujemo pažnju uključenju starijih i obezbeđivanju mesta koji oni zaslužuju u razvojnem procesu, kao deo naših principa u demokratskom učešću. Mudra kazivanja² (izdato u septembru 2012.) je izdanje PKRK-a koje je napravilo platformu, u kojoj stariji kazuju svoje priče široj javnosti. Izdanje "Bakine i dekine priče", povezuje generacije kroz priče koje pokazuju drugi izvor nasleđa zajednica na Kosovu.

1. <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kosovo/Publications/HeritagePlan-ENG.pdf>

2. <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kosovo/Publications/VenerableVoices-ENG.pdf>

Prikupljanje ovih priča je bilo organski obrazovni proces koji je uključivao nastavnike, đake, roditelje, bake i deke iz raznih škola na Kosovu. Ovo izdanje ima za cilj da podigne svest o lokalnim kulturama i tradicijama i da stavi akcenat na važnost odavanja priznanja ulozi starijih, koji imaju bitno mesto u društvenom životu, nasleđu i raznolikosti. Svaka kratka priča je veoma značajna i u ovom izdanju pruža lekciju i snimak iz života različitih zajednica na Kosovu.

Ovo izdanje je obrazovni alat da podseti mlađe generacije da ima mnogo toga da se nauči iz priča iz prošlosti i da oblikuju budućnost, kako se ne bi pravile iste greške. Kako vreme prolazi, vrednosti se ponovo definišu i svet oko nas se menja.

“Bakine i dekine priče” je dobar podsetnik za vezu između generacija, dozvoljavajući starijim članovima zajednice da kažu mlađim generacijama svoje priče i životne pouke. PKRK je poštujući osetljivost tema oko raznolikosti, uspešno priredio ovu zbirku priča, ispričanih na Kosovu kroz generacije. Na kraju, svako ima svoju priču, način kazivanja i slušanja ovih priča, što čini bitan deo našeg zajedničkog nasleđa.

Želimo da se zahvalimo svim nastavnicima, učenicima, dekama i bakama koji su aktivno učestvovali u prepoznavanju i kazivanju ovih priča, za koje se nadamo da će inspirisati buduće inicijative.

Klaudia Lučijani
Direktorka Direktorata za demokratsko upravljanje
Savet Evrope
Strazbur

Uvod

Pripovedanje nas sve održava u životu

Neke knjige govore svojim sadržajem, a druge nam govore zanimljive priče kroz uslove u kojima su napisane. Kada čitamo priče iz tri knjižice koje upravo držite u vašim rukama, dve stvari odmah privuku našu pažnju, čak izazovu divljenje.

Prvo, nasuprot nekim opštim verovanjima, priče su ovde ne da razdvajaju – jezike, zajednice, nacije, polove – već da ih ujedine: da pokažu jednakost naših vrednosti, da ponovo ispletu ponekad izgubljene ljudske odnose između svih nas. Jednostavno rečeno, svi smo mi deca iste civilizacije.

Drugo, čitajući ove priče možemo lako da zamislimo osnovnu situaciju u kojoj je svaka od njih nastala: deda ili baka *ispričali* su ih unucima. Znači, da bi ove tri knjižice nastale, neka osoba iz 20. veka, možda čak rođena između dva velika rata, ispričala je svoju omiljenu priču jednoj drugoj osobi, rođenoj u 21. veku. Individualno sećanje je preneto, reč po reč, sa generacije usmene istorije na generaciju vizuelnog veka – i to instrumentom pisanih jezika.

Upravo ta priča prevaziđa svaku pojedinačnu priču u knjizi, postaje lekcija koja čini ovu knjigu svojevrsnim *priručnikom za preživljavanje*: morate da iskusite svoj vek, morate biti u stanju da od njega formirate sopstveno sećanje – ali to ima smisla i stvara istoriju samo ako ga pretvorite u *priču* koju delite sa ostalima! Pretvaranjem individualne istorije u priče, podeljene sa ostalima, stvaramo *kolektivnu istoriju*. Tako se ne samo poštujе i neguje nasleđe, već ga se čini i živopisnim i inspirativnim.

Često govorimo da je sam proces jednak bitan kao i konačni proizvod i često tvrdimo da su nam svima potrebne nove priče. Zato se iskreno divim obavljenom radu naših kolega ovog zajedničkog projekta Saveta Evrope i Evropske unije da insistiraju na tome kako bi *ljudi razgovarali jedni sa drugima*, jer je upravo iz ovog procesa rođena ova neverovatno snažna kolekcija *priča*. One privlače našu pažnju, one govore sa svakim od nas – i one govore o svima nama! Kao Šeherezada iz *Hiljade i jedne noći*, one nas održavaju u životu.

Samuel Žbogar

Šef Kancelarije Evropske unije na Kosovu i specijalni predstavnik EU

Dečje priče

- 08-12** Niža srednja škola „Yll Morina“, Đakovica
- 13-16** Niža srednja škola „Zekerija Redža“, Đakovica
- 17** Niža srednja škola „Isa Boletini“, Isnić
- 18** Niža srednja škola „Zenel Hajdini“, selo Pirana, Prizren
- 19-21** Niža srednja škola „Abdilj Frašeri“, Prizren
- 22-24** Osnovna škola „Mustafa Bakija“, Prizren
- 25-26** Niža srednja škola „Andon Zako Čajupi“, Vučitrn
- 27-30** Niža srednja škola „Bedri Đinaj“, Mitrovica
- 31-32** Niža srednja škola „Abaz Ajeti“, Gnjilane
- 33-36** Niža srednja škola, "Dardanija", Priština
- 37** Niža srednja škola „Fazli Grajčevci“, Ade, Obilić
- 38-40** Niža srednja škola, "Selman Riza", Kosovo Polje

ERINA ARLATI 8. RAZRED

Kačamuša u kačamaku

Nekada davno živeo je mali dečak po imenu Kačamuša. Jednog dana Kačamušina majka odlučila je da napravi kačamak¹ za ručak. Iako je bio veoma mali, Kačamuša je želeo da pomogne. Njegova majka je odbila, rekavši da je on suviše mali da bi bio koristan, ali on je insistirao, kazavši da bi on mogao makar mešati kačamak.

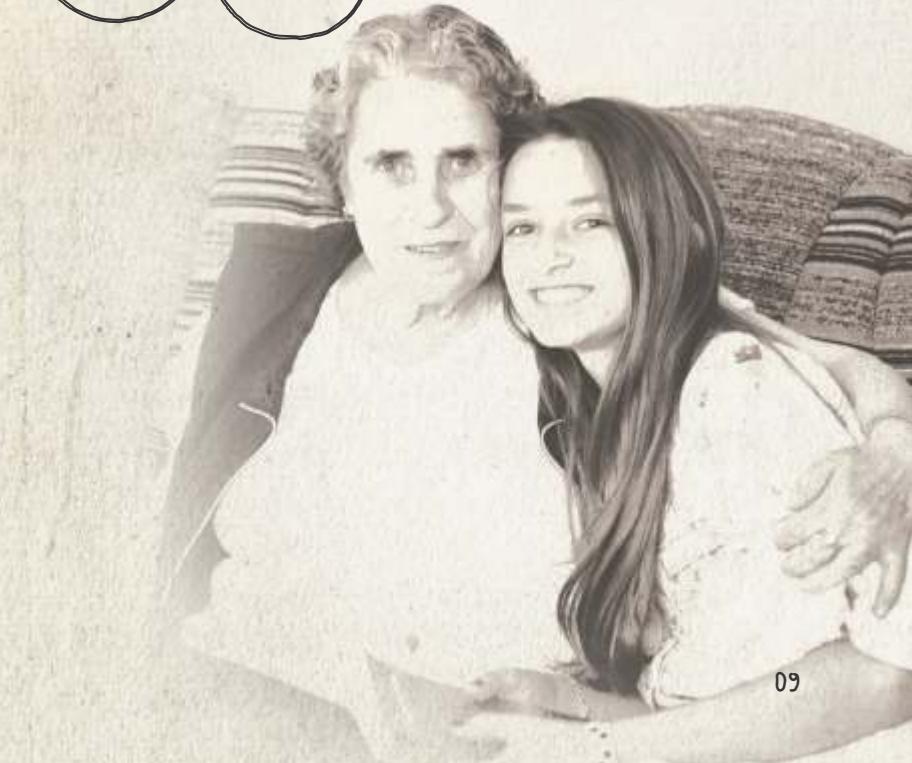
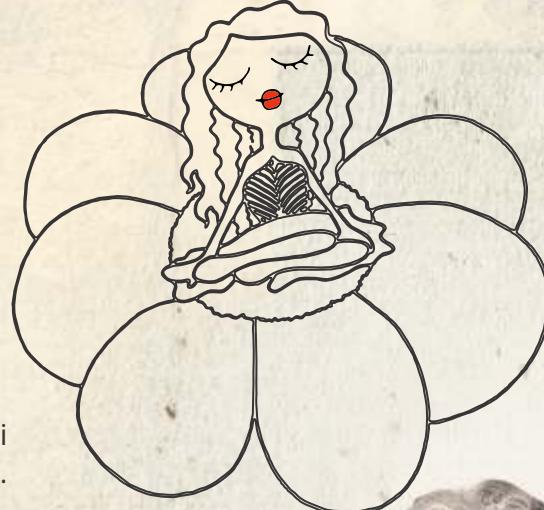
Kačamuša je zgrabio kašiku i počeo da meša. Odjednom je upao u lonac sa kačamakom i, budući da je temperatura bila veoma visoka, njegova kosa, obrve i trepavice odmah su izgorele. Kačamuša je ostao bez kose na glavi i licu! Kao zamenu za njegovu kosu, obrve i trepavice, njegova porodica je zlepila perje različitih ptica na njega. Posle nedelju dana, Kačamuša je izašao da se igra sa drugom decom u kraju, ali su svi počeli da ga zadirkuju: „Pogledajte Kačamušu! Imo ptičje perje umesto trepavica! Umesto kose, petlovo perje! A umesto obrva, pileće perje!“

1. Kačamak: jelo napravljeno od kukuruznog brašna i sira.

ALBANA PULANI 7. RAZRED

Žna koja je postala majka

Mlada žena je živela sama usred šume. Nije imala porodicu ni decu i bila je veoma usamljena jer нико nikada nije dolazio da je poseti. Jednog dana neko joj je pokucao na vrata, ali nije obraćala pažnju, čak je pomislila da joj se učinilo. Kada je ponovo čula kucanje, otvorila je vrata i videla staricu koja je držala seme u ruci. Pozdravila ju je i ušle su unutra. Starica je upitala domaćicu da li ima dece. Usamljena devojka joj je odgovorila da bi mnogo želela da ima decu. Tada joj je starica rekla: „Ako mi daš malo hleba i malo vode, postaraću se da imaš dece.“ Iznenadena mlada žena odmah joj je donela hleb i vodu. Starica je jela i pila dok se nije zasitila. Onda je dala seme mladoj ženi i naložila joj da ga zaliva svakog dana. „Nocu ga stavi pored prozora i zvezde će uslišiti tvoju želju“, rekla joj je. Nakon što joj je ovo rekla, starica je otišla, a usamljena devojka je uradila kako joj je rečeno. Posle nekoliko dana, cvet poče da cveta i mala i lepa devojčica izađe iz njega. Kada je žena videla ovo, rasplakala se od radosti, ne mogavši da veruje da je postala majka. Devojčica je bila mala kao prst i majka je odlučila da je nazove Palčica. Brinula je o svojoj devojčici, hraniла је, pravila joj haljine i živila je srećno do kraja života.

JETA KRASNIĆ 8. RAZRED

Nostalgija

Nekada davno život se mnogo razlikovao od ovog danas, a ljudi su živeli u osnovnim uslovima. Porodica mog dede brojala je oko osamdeset ljudi u jednom domaćinstvu. U to vreme većina stanovništva bavila se poljoprivredom. Devojke i žene morale su da rade kućne poslove, brinu o stoci i rade druge stvari po kući. Moji baba i deda su mi ispričali kako su ugovarani brakovi. Glave porodice bi odlučivale o sudbini svoje dece. Par se ne bi video do dana venčanja. Baka kaže da je to bilo veoma uzbudljivo, jer nije znala ko je njen muž do dana venčanja. Takođe, u tim danima imali su oskudna sredstva komunikacije. Komunicirali su pisamima, porukama u bocama, preko golubova pismonoša, itd. Moji baka i deka, i mnogi drugi, rekli su mi kako su se stvari odvijale pre mnogo godina. Uvidela sam koliko je tada život bio težak. Dakle, moramo da budemo zadovoljni onim što sada imamo, jer jednog dana bismo mogli ostati bez ičega.

ELDA ŠEHU 7. RAZRED

Kućna zmija

Pre mnogo godina ljudi su verovali da postoji zmija u svakoj kući. Verovalo se da su one obično tihe i duge do dva metra. Zvali su ih kućne zmije.

Kućna zmija bi se slobodno kretala po kući i nikome ne bi palo na pamet da je povredi. Zmija bi se često mogla naći u vešu, na stolnjaku, u bebinoj kolevci, ispod jastuka, sklupčana i usnula. Ljudi bi stavljali kantu mleka gde je pronađena zmija i, nakon nekog vremena, zmija bi otišla. Ako bi neki član porodice uz nemiravao ili ubio zmiju, porodica bi pretrpela nesreću: kuća bi izgorela, krov bi se raspaо, neko u porodici bi umro, i tome slično. To je ono u šta su ljudi verovali, kako mi je rekla moja prabaka, a to je bila istina.

PATRICIJA KITAJ 9. RAZRED

Sirotica

Nekada davno živila je mala devojčica po imenu Lule. Bila je dobra i išla je u školu. Jednog dana sve devojčice u školi pričale su bajku. Kada je došao red na Lule, nije mogla da ispriča bajku zato što nije znala nijednu. Njene drugarice su joj rekle da će joj se majka pretvoriti u kravu. Kada je Lule otišla kući, dogodila se najčudnija stvar. Njena majka se, zaista, pretvorila u kravu. Njen otac se onda oženio drugom ženom, koja je bila veoma zla i koja uopšte nije volela Lule. Terala ju je da radi sve teške poslove u kući. Tražila je od Lule da joj ištrika džemper i radi druge teške stvari, koje Lule nije mogla da uradi. Njena majka, koja se pretvorila u kravu, radila ih je za nju. Macéha je to saznala i tražila da se krava zakolje. Kada je Lule to čula, otrčala je da kaže svojoj majci. Majka joj je rekla: „Ne brini, devojčice moja, samo nemoj da jedeš moje kosti, već ih sve prikupi i stavi ih u rupu.“ Lule je uradila kako je njena majka tražila, ali ništa se nije dogodilo. Mnogo vremena je prošlo i jednog dana Lule je otišla na mesto gde je zakopala kosti svoje majke. Plakala je nad rupom, kada je lepa vila naišla i rekla: „Otvori rupu i vidi šta ćeš naći.“ Počela je da kopaa i našla par lepih cipela. Kako je kopala dublje, našla je još više stvari, uključujući i veoma lepu haljinu. Obukla je ovu odecú i otišla na bal koji je organizovao princ. Lule se mnogo dopala princu i odlučio je da se oženi njom. Živeli su srećno do kraja života.

ARMELIND HALILI - 9. RAZRED

Dočekivanje gostiju

Nekada je bilo mnogo običaja i obreda koji su se veoma razlikovali od onih koje imamo danas. Nakon što sam čuo mnogo različitih priča od starijih, bio sam impresioniran načinom na koji su dočekivali i poštovali goste. Sve bi počelo dolaskom gosta. Gosta je pozdravljaо glava kuće i pratilo ga do tzv. muške sobe. Glava kuće bi nastojao da se gost oseća što ugodnije. Gostinska soba je bila lepo ukrašena čilimom² i divanom³, ukrašenim rukama mlađih domaćica. Sedeli su na ovčjoj koži, koja je služila kao pokrivač. Ognjište je bilo u prednjem delu sobe. Bilo je uvek upaljeno u hladnim danima i stariji su obično sedeli oko njega. Puške i različiti instrumenti stajali su na zidovima. Za početak, gostu je nuđen duvan, koji su gajili sami ljudi, zajedno sa kafom. Onda bi započinjali razgovore o različitim temama tog vremena, dok nije bilo vreme za večeru. Večera je prvo služena u gostinskoj sobi, a potom u ženskoj i dečjoj sobi. Pre nego što bi počeli sa večerom, prali bi ruke vodom kojom bi ih polivali mlađici. Servirana su razna jela, koje je pripremala domaćica, najiskusnija žena u domaćinstvu, a služio ih najmlađi. Onda bi gosti nekoliko dana tamo proveli ili ostajali do kasno u noć, razgovarajući, pевавући и играјући razne igre.

2. Čilim: prostirka napravljena od vune.

3. Divan: tradicionalna sofa.

ALBINA VESELI 8. RAZRED

Život moje bake

Imala sam samo tri meseca kada mi je otac umro. Bila sam četrdeseti član svoje porodice. Drugi su, takođe, osetili njegov odlazak, ne zbog toga što su ga voleli, već zato što je naporno radio i sada su ostali morali da rade naporno da ga zamene. Nisu znali za reč „ljubav“, jer su bili neosetljivi ljudi. Samo su običaje sledili i o njima brinuli. Čak ni najnežnije reči nisu uspele da dopru do srca tih ljudi, jer su imali kamenje umesto srca. Ko su bili tili ljudi? Moji rođaci, moja porodica.

Kada sam napunila sedam godina, terali su me da radim najteže poslove. Nikada ne bih odlazila sita sa trpezarijskog stola. Želela sam da se obrazujem i postanem pisac, ali to je jednostavno bio san koji se nikada nije ostvario. Ako bih pomenula reč „škola“, terali bi me da patim, jer je moja porodica to smatrala luksuzom, greškom. Napunila sam 15 sa istim teškocama. Jednog dana primetila sam neke nepoznate ljudi kako ulaze u naše dvorište. Ostali su oko pola sata. Za to

vreme sam bila napolju, radeći na našoj farmi. Radila sam naporno dok su ruke mogle da mi izdrže. Onda je moj ujak prišao i, smešeći se, rekao mi: „Radi naporno, jer ćeš od sada raditi u svojoj kući, kući svog muža.“ Secám se da su mi suze potekle niz obraze. Ali, nisam želela da moj ujak vidi moje suze. Nije mi bilo dozvoljeno da plaćem. Ujak mi je rekao da su gosti došli da traže moju ruku. Stajala sam nemo, nisam osecála ništa, kao da mi je srce stalo. Telo mi je bilo živo, ali duša mrtva. Kako sam mogla da se udam? I dalje sam imala san koji sam želela da ostvarim, pa sam se nadala da će uspeti da vidim sebe kao pisca u budućnosti. Ali, ne više. Moj ujak se smešio sve vreme. U početku nisam znala zašto, ali sam kasnije saznala. Ljudi koji su želeli da postanem nevesta njihove porodice dali su mu veliki novac. Mi smo ljudi, a ne stvari koje možete da prodate ili kupite!

I tako je prokleti dan osvanuo. Obukli su me u belu

haljinu, stavili mi crvenu maramu u kosu. Slavlje je trajalo 30 dana, ali za mene se nikad nije završilo, i dalje mislim isto o tome. Nikad ne zaboravljate neprijatne stvari u svom životu. Načinili su me nevestom, imala sam 15, a mlađoženja 35 godina. Mnogo godina je prošlo, isti život, iste teškocé. Jedino što je činilo da se osećam malo bolje bilo je moje pisanje. Iako me nikada nisu školovali, bila sam srećna što sam uspela bar da naučim da čitam i pišem. Moj san je bio da pišem.

Posle nekoliko godina u braku, Bog se smilovao i učinio me srećnom tako što mi je dao najbolji poklon u mom životu, mog anđela. Bio je pravi blagoslov što sam postala majka.

Ovako sam provela život. Doživela sam najteže stvari na svetu. Često sam se osecála osramocéno, uvređeno. Mnogo patnje sam doživela.

Jedini put u mom životu kada sam se smešila bio je kada se rodila moja cérka. Podigla sam je i

Ovo je priča moje bake

školovala je. Danas je ono što ja nisam mogla.
Postala je pisac.

Ništa nije istina u ovom životu, sve je privremeno.
Jedina istina za koju svi znamo jeste smrt i,
samim tim, bojimo se nje. Nemojte biti zli i činiti
zlodela. Imam samo jednu poruku: Nikada se ne
predajte! Ako ne možete pomoci nekome da
ostvari svoj san, dovoljno je ako ga hrabrite u
tome da ga ostvari.

ARTA KIROLLI – 8. RAZRED

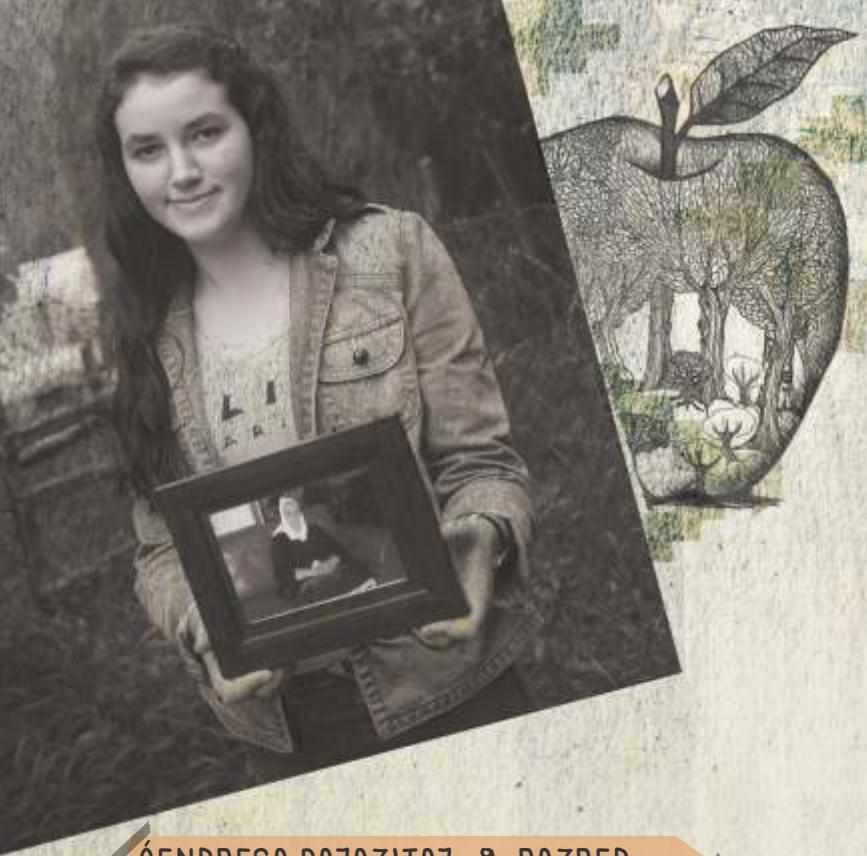
KAKO JE GOVORILA MOJA BAKA SOFIJE KIROLI

Đurđevdan

Đurđevdan je praznik koji se slavi povodom obeležavanja dolaska proleća. Verovalo se da donošenje cveća u kuću pre Đurđevdana nije dobro. Proslava Đurđevdana traje devet dana i tokom tih dana ljudi idu u mauzolej⁴. Svaki mauzolej ima poseban dan kada je otvoren za posete. U noći pre Đurđevdana ljudi idu u polja i šume da uzmu grane vrba, cveće i vodu. Te noći cela porodica ostaje budna, čekajući zoru, pevajući, plešući i praveći pitu, tradicionalno jelo od testa. Prvog dana bake bi zapalile vatru u dvorištu i probudile članove porodice dodirivanjem njihovih nogu listovima koprive. Kada bi ustali, morali bi da preskaču preko vatre i da se prskaju vodom iz posude u koju su stavljena uskršnja jaja, vrba i cveće, prikupljeni u noći pre Đurđevdana. Oni bi kupili jagnje i zaklali ga tog dana. Doručkovali su pitu, mleko i sir. Meso ne bi jeli do mraka, a najveći deo mesa bi poklonili drugim porodicama.

16 4. Mauzolej: grobnica derviških sveštenika.

ĆENDRESA PAJAZITAJ 9. RAZRED

KAKO MI JE GOVORIO MOJ DEDA JAHE BERIŠA

Tri devojčice

Nekada davno živeo je čovek sa svoje tri čerke. Najviše je voleo najmlađu čerku, jer je imala čistu dušu, dok su druge dve stalno smišljale neke pakosti. Jednog dana otac je otisao u grad, i pitao svaku čerku šta bi želela da joj doneše. Najstarija čerka rekla je da želi dijamantsku ogrlicu, najsuklju koju nađe. Druga čerka je tražila prekrasnu haljinu, najbolju u gradu. Treća čerka je zatražila jabuku koju bi mogla iskoristiti da kroz nju vidi

ceo svet. Starije čerke su počele da se rugaju mlađoj zbog njene želje, navodeći da je prosto nemoguće da se vidi ceo svet unutar jabuke. Otac je otisao u grad i kupio svakoj čerki poklon koji je tražila. Takođe, našao je jabuku iz koje se vidi ceo svet. Dvema starijim čerkama ubrzo su dosadili njihovi pokloni, dok je najmlađa bila presrećna zbog svoje jabuke kojom je videla ceo svet. Dve starije čerke su prezirale najmlađu. Jednog dana su odlučile da odu u šumu po bobice i pitale su najmlađu sestru da pođe sa njima. Vođena svojom čistom dušom, pristala je. Kada su zašle duboko u šumu, ubile su svoju mlađu sestru. Uzele su joj jabuku iz džepa i zakopale svoju sestru u rupi koju su iskopale u šumi, verujući da je niko neće pronaći, budući da niko nije prolazio tim putem. Kada su se vratile kući, rekле su ocu da su njihovu sestru pojeli vukovi. Otac je bio tužan zbog vesti i nikada se nije nasmejao posle tog dana. Dani su prolazili, a zatim, nedelje i meseci, i malo drvo je izraslo iznad groba ove devojčice. Jednog dana tu je prošao pastir i seo u blizini da se odmori. Uzeo je granu sa drveta i napravio frulu od nje. Kada je počeo da svira frulu, najčudnija stvar se dogodila. Sama frula je zasvirala tužnu pesmu, koja je govorila: „Moje zle sestre me ubiše i sahraniše ovde. Jedini lek za mene je da se moj grob zalije vodom.“ Tada je pastir otisao kod princa i rekao mu šta se dogodilo. Princ je naredio da se sipa voda preko groba. Kada je to učinjeno, mlada devojka je izašla iz njega. Princ je naredio pastiru da dovede devojku u palatu. Bila je veoma lepa i princ je zamolio da se uda za njega. Takođe, naredio je da njen otac i dve čerke budu dovedeni u palatu. Naredio je da dve zle devojke budu kažnjene i od tog dana su postale sluge svoje sestre. Otac je dobio kuću u blizini palate, kako bi mogao viđati svoju čerku kad god je htio. Princ se oženio devojkom i imali su veliku svadbu, kakve ranije nije bilo u kraljevstvu, i živeli su srećno do kraja života u kraljevskoj palati.

BLERTA BEKTESHI - 6. RAZRED

Život u selu

U stara vremena svakodnevni život bio je težak, ali ljudi su imali mnogo ljubavi jedni za druge. Bavili su se poljoprivredom i zemljoradnjom, jedni drugima mnogo pomagali i svi jeli iz istog lonca, a ne odvojeno kao danas. Grad je bio suviše daleko i ljudi su morali dosta da pešače zarad trgovine, čak i da provedu noć u selima kroz koja su prolazili na putu.

U stara vremena svadbe su trajale po nedelju dana i počinjale bi četiri dana pre dana venčanja. Ljudi su se zabavljali i igrali različite igre, kao što je igra šeširima, zadirkivanje mladoženje, žene su nosile mušku odecu, a muškarci žensku, imitirajući jedni druge. Igrali su i puno se zabavljali.

Na svadbi je unuk porodice nosio zastavu. Mladina kočija bila je napravljena od drveta i pokrivena čilimom. Svatovi sa različitih strana koji su sretali jedni druge na putu potrage za nevestama morali bi da se bore međusobno da bi prošli prvi. Divno je slušati priče o starim vremenima.

EDINA HOXHA - 9. RAZRED

KAKO MI JE GOVORIO MOJ DEDA TAFIL DŽEMALARI

Džak sa zlatom

Bila jednom tri prijatelja koja su bežala od vlasti. Kako im je dosadilo da se kriju u šumi, odlučili su da se predaju paši⁵. Otišli su kod paše i rekli: „Paša, evo nas, radi što hocëš sa nama..“ Budući da su se predali, on im je oprostio i pitao ih šta žele. Jedan reče paši: „Želeo bih da se oženim tvojom cérkom.“ Drugi je tražio džak pun zlatnika. Treći reče: „Ne želim ništa od tebe, zadovoljan sam onim što mi je Bog dao.“ Isprativši lopove, paša dade svakome ono što je želeo: ruku svoje cérke prvom, džak drugom, a trećem ništa.

Međutim, paša je bio veoma uzneniren što mu jedan od lopova nije tražio ništa. Naredio je dvojici vojnika da prate lopove i ubiju onog koga vide samog i bez ičega. Dva vojnika su postavila zasedu kod mosta. Na povratku, onaj sa vrecóm zlatnika pitao je onog koji nije uzeo ništa: „Možeš li mi pomoci, umoran sam?“ Njegov prijatelj se sažalio jer je džak bio veoma

težak, tako da mu je pomogao. Kada su stigli na most, vojnici su pucali i ubili onog koji je bio sa pašinom cérkom i onog bez džaka. I tako, onaj koji nije tražio ništa ostao je sa pašinom cérkom i džakom zlata. Uzeo je mladu i otišao u šumu, gde je izgradio kolibu za njih dvoje. Nekoliko godina kasnije izgradio je vecú kuću i postao poznat kao bogat čovek. Paša je u međuvremenu postao kralj. Kada je čuo za njega, zatražio je da ga vidi. Pašina cérka, koja je sada bila supruga lopova, pripremila je hranu koju je njen otac voleo. Kada je paša okusio hranu koju mu je lopov doneo, bio je iznenađen, znajući da je samo njegova cérka to mogla da napravi. Onda mu je ona prišla i ispričala mu priču. Kada je kralj čuo priču, vratio je par u svoje kraljevstvo. Sagradio im je veliku kuću i načinio svog zeta pašom tog regiona.

5. Paša: viši vojni čin u Osmanskom carstvu.

ELIZA ELSHANI - 6. RAZRED

KAKO JE GOVORILA MOJA BAKA FETIJE KOLJEGECI

Pravi se prijatelj u nevolji poznaće

Bio jedan mladić čija je majka bila bolesna. Njeno lečenje je bilo veoma skupo, a mladić je bio veoma siromašan. Jednog dana raspravljao je sam sa sobom: da pusti da njegova majka umre ili da radi teške poslove i počne da zarađuje novac. Plata za teške poslove bila je niska, a on nije znao koliko vremena je njegovoj majci preostalo, pa je napustio poslove koje je pronašao. Imao je prijatelja koji je bio bogat, ali škrt. Mladić je znao da je njegova jedina preostala opcija bila da ukrade novac svog prijatelja kasno nocu. Kada su svi zaspali, mladić se ušunjao u kuću svog prijatelja i ukrao nešto novca, samo onoliko koliko je bilo dovoljno za lečenje svoje majke. Majci je bilo bolje, ali mladić se osećao zaista loše zbog toga što je krao od svog prijatelja. Zato je počeo da radi naporno da bi prikupio iznos novca koji je ukrao i vratio ga svom prijatelju. Kada je konačno vratio novac svom prijatelju, on je bio veoma uzneniren što je poslao mladića u zatvor zbog krađe. Nakon nekog vremena, bogati prijatelj je počeo da se premišlja što je mladića poslao u zatvor. Zato je zatražio oproštaj od mladića i platio njegovo oslobođanje. Siromašni mladić mu je oprostio što ga je poslao u zatvor i tako su nastavili svoje prijateljstvo, pomažući jedan drugome i gajeći međusobno razumevanje.

ARLIND TELAKU - 6. RAZRED

KAKO MI JE GOVORIO MOJ DEDA AGIM TERLJAKU

Nasradin Hodža

Nasradin Hodža je živeo u gradu u kome je vladao kralj. Pričalo se da je Nasradin lagao ljudi. Kralj je, takođe, čuo za ovo. Jednog dana zatražio je od služe da ode po Nasradina kako bi saznao zašto toliko laže i vara. Glasnik je otisao u Nasradinovu kucu i rekao mu da kralj želi da sazna šta je to što ga tera da laže i vara druge. Nasradin uze magarca i ode kralju. Kada je Nasradin stigao, kralj ga je video sa prozora i zakleo se da će naterati Nasradina da zažali zbog svojih zlodela. Čim je Nasradin ušao u kraljevu palatu, pitao je kralja: „O, veličanstvo, zašto ste me zvali ovde?“ Kralj je objasnio da je to zato što laže i vara ljudi. Nasradin odgovori: „To nije istina.“ Kralj tada reče: „Ako ne budeš umeo da odgovoriš na tri pitanja koja ti postavim, surovo ću te kazniti. Ako budeš umeo, pusticu te da odeš kao slobodan čovek.“

Prvo pitanje koje je kralj postavio bilo je: „Koliko zvezda ima na nebū?“ Nasradin je razmišljao neko vreme i rekao: „Ima onoliko zvezda na nebū koliko ima dlaka na telu moga magarca.“ Iznenaden odgovorom, kralj reče: „U redu, sada slušaj drugo pitanje: Gde je centar Zemlje?“ Nasradin je razmišljao neko vreme i rekao: „Tu gde ja stojim, tu je centar Zemlje.“ Kralj je bio veoma uznemiren ovim odgovorom i pitao, „Kako je to moguće?“ Nasradin odgovori: „Ako ne verujete, uzmite metar i izmerite.“ Kralj tada reče: „Sada ću ti postaviti treće pitanje. Koliko dlaka ima u mojoj bradi?“ Nasradin odgovori: „Imate onoliko dlaka u svojoj bradi koliko ih moj magarac ima u svom repu.“ Kralj je uvideo da ne može dobiti direkstan odgovor od Nasradina i morao da mu dozvoli da se vrati kući.

ARIJAN ŠEHU 9. RAZRED

KAKO JE GOVORILA MOJA BAKA BELMA ĐINALJI

Pastir u šumi

Pastir je skupio sve ovce u selu, uzeo frulu i torbu punu hrane. Kada je stigao do nekih livada, seo je na vrh kamena, gde je odmarao neko vreme i uzeo hranu iz torbe. Ovce su jele travu, a jaganjci trčali i skakali. Pastir je kasnije našao drvo i seo ispod njega. Iz dosade, izvadio je frulu i počeo da svira. Svirao je neku melodiju, a onda mu je i to dosadilo i vratio je frulu nazad. Onda je pomislio da bi mogao da učini dan zanimljivijim, pretvarajući se po selu da je vuk došao među ovce. Počeo je da viče, „Upomoć! Upomoć! Vuk napada ovce!“ Svi seljani su potrčali da pomognu, kako bi se ubio vuk. Kada su seljani došli, počeo je da se smeje, rekavši: „Samо sam se šalio sa vama jer mi je bilo stvarno dosadno.“ Seljani odoše razočarani. Sledecé nedelje, na isti način se našalio sa seljanima i oni su ga proglašili lažovom, kome se nije moglo verovati. Jednog dana vuk je zaista napao ovce i, dok je pastir vikao koliko je mogao, niko od seljana nije došao da pomogne. Tog dana je vuk ubio mnogo ovaca. Pastir se vratio u selo, osecájući se užasno zbog gubitka ovaca. Zato ne treba lagati, jer čak i ako kažemo istinu kasnije, niko nam necé verovati.

ANDRA ĐINALJI 9. RAZRED

Otac i njegovi sinovi

O tac je imao tri sina i svi su bili veoma lenji. Kada je osetio da mu se približava kraj, okupio je svoja tri sina i rekao im: „Sinovi moji, odlazim sa ovog sveta, ali pre nego što poslednji put zatvorim oči, želim da vam kažem da imam sakriven čup pun zlatnika ispod vinograda. Ne sećam se na kom tačno mestu.“ Ubrzo nakon toga starac je preminuo. Budući da nisu imali posao, mladići nisu znali kako da žive bez ikakvih primanja. Jedan od njih se setio čupa sa zlatnicima, sakrivenog u vinogradu, o kojem im je otac govorio. Počeli su da traže svuda, ali nisu mogli da ga nađu. Tražili su tokom jednog dana, zatim, drugog dana, i duže – ali nisu našli ništa. Nakon što su proverili svaki kutak vinograda, izgubili su nadu i bili veoma tužni. Meseci su prošli, a onda je došla jesen. Vinograd je bio pun grožđa, kako nikada ranije nije bio. Tri mladića su brala grožđe i prodavala ga svakog dana na pijaci. Njihov prazan čup u kući bio je pun novca svakog dana. Tri mladića shvatila su da ih otac nije lagao. Zlato je u radu.

BARDHA ELEZKURTAJ 8. RAZRED

Goli kralj

Nekada davno živeo je kralj jednog velikog kraljevstva. Bio je dobar vladar i ljudi su ga mnogo voleli. Jednog dana mu je palo na pamet da promeni krojača i objavio je da će onaj koji mu napravi najbolje ruho dobiti veliku sumu novca. Konac koji bi se koristio morao bi da bude zlatan. Dva krojača su se javila na oglas. Rekli su da mogu napraviti magično ruho kakvo kraljevstvo nikada ranije nije video. Zapravo, bili su prevaranti. Kralj im je dao odvojene prostorije, u kojima bi proveli nedelju dana, praveći ruho kakvo kraljevstvo nikada nije video. Oni su se samo pretvarali da rade, ali u stvari, nisu napravili ništa. Došao je dan kada je kralj trebao da obuče svoju novu odeću. Kada je kralj stao pred svoj narod, svi su začutali. Niko se nije usudio da izgovori ni reč, jer je rečeno da samo glupi ne mogu da vide magično ruho. Tako se niko nije usudio da kaže da je kralj go. Samo je jedna devojčica bila dovoljno hrabra, nećaka kraljevog starog krojača. Svi su počeli da se smeju. Kralj se postideo i otrčao nazad do dvorca, budući da je shvatio da je potpuno go. Dva prevaranta su pobegla, pokravši sve zlatne niti, a kralj je vratio svog starog krojača.

ARTA RAŠICA 7. RAZRED

KAKO JE GOVORILA MOJA BAKA NEFISE RAŠICA

Baba Marta

Ustara vremena, kako nam stariji kažu, meseci su drugačije brojani. Najkraci mesec tada je bio mart, prvi mesec proleća. Mart je imao 28 dana, a februar 31 dan. Ako želite da saznamete kako su se menjali dani, pročitajte ovu priču moje bake.

U maloj kući na farmi živeli su starac i njegova supruga, bez dece. Imali su samo koze. U prolecé oni bi napuštali svoju kucú, uzimali koze i odlazili u planine. Odseli bi u kucí od kamena i provodili tamo celo leto do početka jeseni sa svojim životinjama. Kada bi ponovo došli hladni dani, oni bi se vratili u svoju kućicu na farmi i provodili zimu tamo, čekajući da ponovo dođe prolećé. Obično bi išli u planine sredinom aprila i ostajali tamo do kraja septembra. Međutim, jedne godine kraj marta je bio veoma topao. Sneg se istopio, nisu duvali hladni vetrovi, a prolećno cvecé se vec' pojavilo u poljima. Svuda se čuo poj ptica. Bio je to, zaista, divan mart. Kada je starica videla lepo vreme, rekla je starcu: „Izgleda da imamo sreće, hajde da odvedemo koze u planine.“ Bez razmišljanja, skupili su koze i krenuli te noći. Bila je kasna martovska noć i samo par sati je nedostajalo do dolaska aprila. Bilo je lepo vreme celim putem. Kada su stigli u planine, starica je počela da zadirkuje svog supruga: „Zašto si tako uznemiren, mužu moj? Zašto se ne smešiš?“ Starac je rekao da se boji jer su požurili da se popnu na planinu i da se boji da bi sneg i hladni vetrovi mogli da se vrate. Žena je rekla da nema razloga da se boji jer dolazi april i čak je prokleti mart, rekavši: „Slomij vrat, prokleti martu! Zbogom, zbogom, zli martu, u aprilu sam svoja na svome!“ Mart je ovo čuo i razbesneo se. Zamolio je februar da mu pozajmi tri dana: „Brate februare, daj mi dva dana i jedan više da smrznom staricu kao nikada ranije.“ Onda je jak hladan veter doneo snežnu oluju, smrzavajući stari par i koze u planinama. Od tog dana poslednji dani marta nazivaju se „Baba Marta“. Pouka ove priče jeste da, kada počinjemo posao, moramo dobro da razmislimo i da ne treba žuriti i koristiti psovke.

Dečak-zmija

Nekada davno živeo je stari par bez dece. Jednog dana pomolili su se Bogu da im podari dete. „Makar bila i zmija, samo želimo svoje potomstvo“, rekoše. Tako im je Bog dao dete-zmiju, koju je starica dojila 15 godina. Posle 15 godina, dečak reče svojim roditeljima: „Nađite mi ženu ili ču vas oboje ujesti.“ Starac se pope na svog konja i pođe da traži pastiricu. Naišao je na devojku koja je čuvala ovce. Pitala je starca kakve probleme ima i on joj je rekao da traži nevestu za svog sina-zmiju, jer će, u suprotnom, ujesti i ubiti njega i njegovu suprugu. Devojka je znala da je zmija sveta i reče starcu da ode u kuću u kojoj je bilo mnogo kćeri. Zapravo, to je bila kuća njenog oca. Starac ode do te kuće, gde ga pozvaše da ostane na ručku. Posle ručka, rekao je glavi kuće da je došao da zamoli za ruku njegove čerke. Otac reče da će pitati svoju cérku da li bi prihvatile prosidbu, što je ona i uradila.

Dogovorili su se da održe venčanje nakon petnaest dana. Bila je to velika svadba. Dečak-zmija je otisao po svoju nevestu i poveo svatove do njene kuće. Na povratku su sreli neku decu koja su čuvala krave. Deca počeše da dovikuju nevesti: „Jadna devojko, udaješ se za zmiju, on će te ujesti i ubiti!“ Nevesta im je dala slatkiše i poželela im da odrastu u sreću. Odvedena je svojoj novoj kući. Bila je noc pre Bajrama, a sutradan je bio praznik. Roditelji su bili srečni što im se sin oženio. U bajramsko jutro dečak-zmija se probudio, skinuo svoju zmijsku kožu, ispod koje se pojavio prelep mladić. Otac reče: „Hajde da se pomolimo na Bajram, ali nikome nemoj reći da si ti moj sin.“ Kada je dečak stigao u grad, svi su bili zapanjeni njegovom lepotom i on uđe u džamiju da se pomoli. Njegova majka je, takođe, bila oduševljena, pa reče: „Blago meni, kakvog mi je lepog sina Bog dao. Nikada necu dozvoliti da ponovo obuče zmijsku kožu, zato što zrači lepotom!“ Uzela je kožu i bacila je u vatru, a dečak je odmah umro, dok se molio.

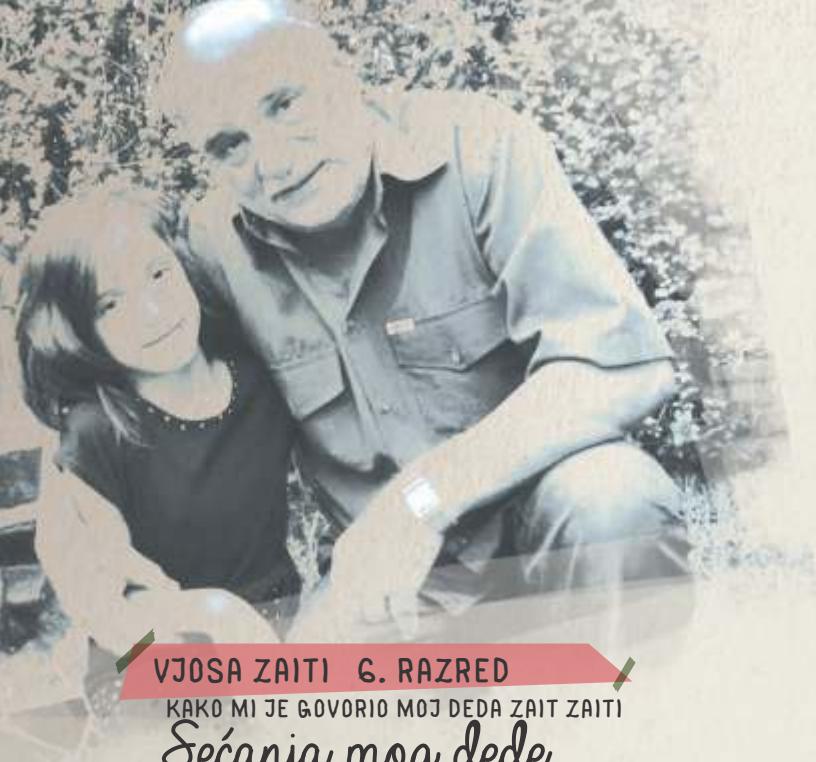

RAID LATIFI 6. RAZRED

KAKO JE GOVORILA MOJA BAKA ZEJNEPE RUSTEMI

Priča moje bake o rođenju mog ujaka

Moja baka je imala problema sa porodom. Rodila je sedmoro dece, od kojih je svako živelo jedan dan, pa bi onda umrlo. Jednog dana komšinica je navratila do moje trudne bake i rekla joj: „Kada se porodiš, izadi odmah sa detetom na ulicu. Prvi koji naiđe neka preseče bebinu pupčanu vrpcu.“ Moja baka je rekla ovo mom deki i složili su se da isprobaju ovo sa bebom koja je bila na putu. Došlo je vreme da se porodi i rodila je dečaka. Odmah su izašli na ulicu i, kako im je rečeno, čekali da vide koji će im prolaznik prići. Naišla je jedna žena. Zaustavili su je i ispričali joj priču. Bila je Romkinja i prihvatile je da iseče pupčanu vrpcu. Uneli su dečaka u kuću i Romkinja je isekla vrpcu. Nazvali su ga Enver. Žena je postala dečakova kuma i prihvaćena je kao član porodice. Moj ujak je porastao i postao nastavnik fizičkog. Posle mog ujaka, moja baka je dobila i čerku, moju majku, a nakon nje, još jednog dečaka. Sve troje su preživeli i osnovali svoje porodice. Moja baka je bila srećna sa svoje troje dece.

VJOSA ZAITI 6. RAZRED

KAKO MI JE GOVORIO MOJ DEDA ZAIT ZAITI

Sećanja mog dede

Moj deda je rođen u naselju pored reke Ibar, gde se nalazio stari mlin, izgrađen pre mnogo godina. Jedan čovek je radio u tom mlinu i svi su ga zvali Babo. Babo je bio veoma dobar čovek. Kako moj deda kaže: „Kada je Babo bio dobro raspoložen, puštao nas je da se igramo žmurke u mlinu ili bismo škakali sa jednog mesta na drugo, ili bi nam on davao papir da pravimo avione, koje smo onda bacali preko reke. Mlin je imao točak na koji smo se peli. Na točku su bile kofe koje su izvlačile vodu. Bile su veoma stare i polivale su nas vodom. Kada bismo otišli kući, odeća bi nam bila natopljena vodom. Moja majka bi vikala na nas što smo se igrali u mlinu. Kada Babo nije bio dobro raspoložen, jurio bi nas i ne bi nam dozvoljavao da se igramo u mlinu.“

Naselje gde je moj deda živeo imalo je i kajakaški klub (kajak je čamac dugačak oko 4 metra u kome dvoje ljudi mogu da sede i veslaju). Kajaci su bili veoma lepi i različitih boja. Kretali su se lako i brzo. Veslači su se utrkivali ko će stići prvi. Nekad bi se preokrenuli i pali u vodu. Dok su se trkali, ljudi su izlazili na obe strane reke i gledali trke. Među gledaocima je bio i moj deda, koji je navijao i zabavljao se.

Preko puta kucé mog dede bio je veliki park. Moj deda je često išao u park na izlet sa svojom porodicom, ali i da se igra sa drugom decom.

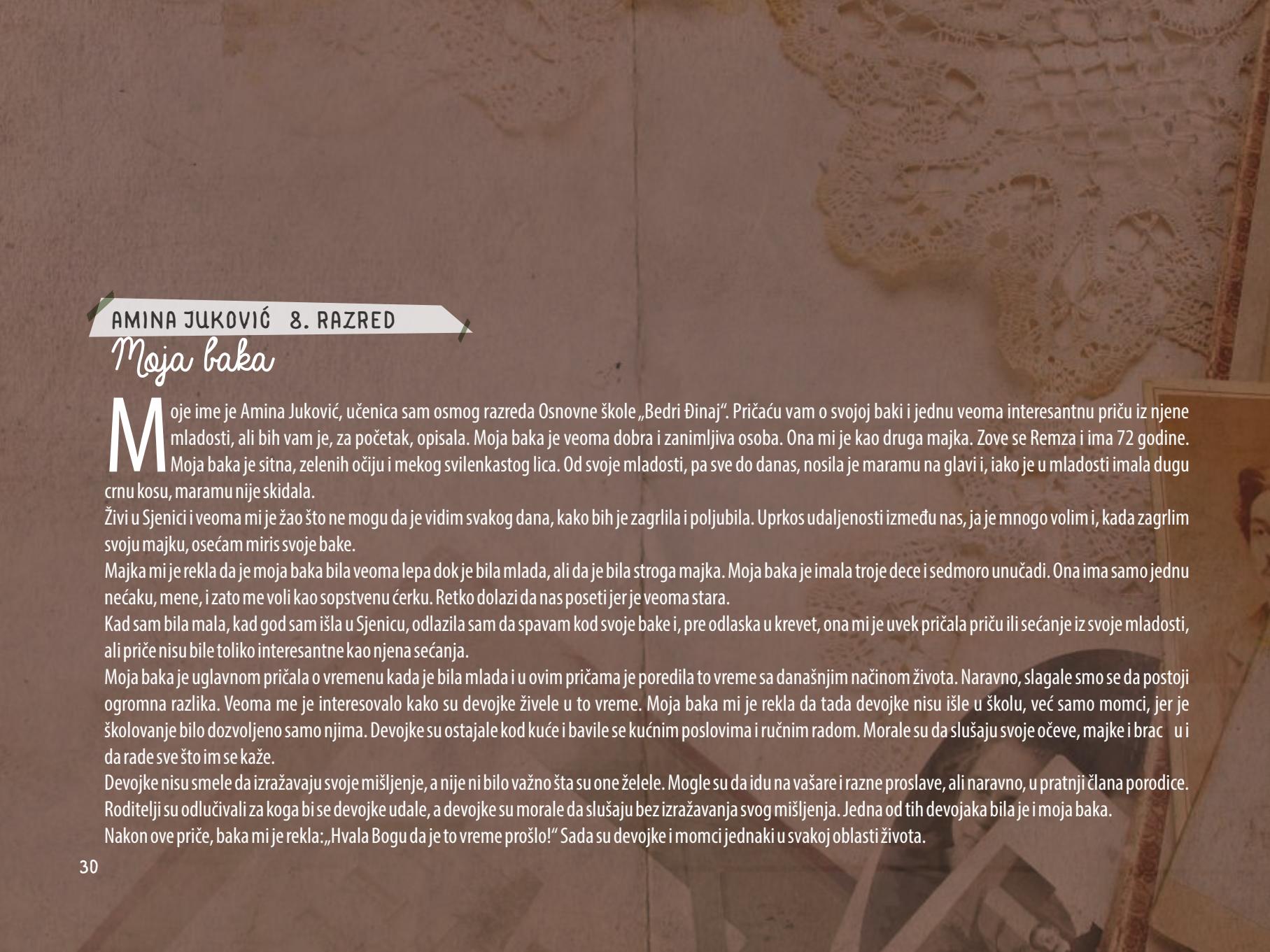
ENIS ČOLAKOVIĆ 8. RAZRED

Detinjstvo mog dede

J a sam Enis Čolaković, učenik osmog razreda Osnovne škole „Bedri Đinaj“. Ispričaču vam priču o životu mog dede. Kada sam ga pitao da mi ispriča neku lepu priču iz svog života, on je počeo: „Sećam se dana kada sam upoznao tvoju baku. Bila je veoma lepa, a to vreme nije bilo kao ovo danas, kada se ljudi razmeću svojim bogatstvom i automobilima. Tada su ljudi imali više poštovanja jedni prema drugima. Danas čak i dete može otvoreno da vređa svakoga. Imao sam veoma teško detinjstvo. Bili smo veoma siromašni i moj otac je jedva zarađivao novac da nas prehrani, a naša majka je imala velike poteškoće dok nas je podizala jer je radila veoma naporno. Ipak, dala je sve od sebe da nas obrazuje. Bilo nas je mnogo, šestoro dece, petorica braće i jedna sestra. Otac me je terao da radim. I radio sam od svoje 6. godine, sve dok nisam napunio 19 ili 20 godina. Nije terao samo mene da radim, već i sve ostale. Kad god se setim svog detinjstva, suze mi krenu niz moje staro lice. Upoznao sam tvoju baku kada sam imao 20 godina. Bio sam sa njom tokom studija. Mnogo sam je voleo. Voleo sam njene guste pletenice. Kada sam shvatio da su moj otac i njen otac bili bliski prijatelji, postali smo još bliskiji, a kada je moj otac shvatio da se dopadamo jedno drugome, prihvatio je našu veridbu.“

Moj deda je bio zadovoljan svojim životom, iako je imao velike nevolje tokom svog detinjstva. Kada je upoznao moju baku, sve je krenulo pravim putem za njega. Zaista uživam slušajući priče i anegdote iz života svog dede.

AMINA JUKOVIĆ 8. RAZRED

Moja baka

Moje ime je Amina Juković, učenica sam osmog razreda Osnovne škole „Bedri Đinaj“. Pričaću vam o svojoj baki i jednu veoma interesantnu priču iz njene mladosti, ali bih vam je, za početak, opisala. Moja baka je veoma dobra i zanimljiva osoba. Ona mi je kao druga majka. Zove se Remza i ima 72 godine. Moja baka je sitna, zelenih očiju i mekog svilenkastog lica. Od svoje mladosti, pa sve do danas, nosila je maramu na glavi i, iako je u mladosti imala dugu crnu kosu, maramu nije skidala.

Živi u Sjenici i veoma mi je žao što ne mogu da je vidim svakog dana, kako bih je zagrlila i poljubila. Uprkos udaljenosti između nas, ja je mnogo volim i, kada zagrlim svoju majku, osećam miris svoje bake.

Majka mi je rekla da je moja baka bila veoma lepa dok je bila mlada, ali da je bila stroga majka. Moja baka je imala troje dece i sedmoro unučadi. Ona ima samo jednu nećaku, mene, i zato me voli kao sopstvenu čerku. Retko dolazi da nas poseti jer je veoma stara.

Kad sam bila mala, kad god sam išla u Sjenicu, odlazila sam da spavam kod svoje bake i, pre odlaska u krevet, ona mi je uvek pričala priču ili sećanje iz svoje mladosti, ali priče nisu bile toliko interesantne kao njena sećanja.

Moja baka je uglavnom pričala o vremenu kada je bila mlada i u ovim pričama je poredila to vreme sa današnjim načinom života. Naravno, slagale smo se da postoji ogromna razlika. Veoma me je interesovalo kako su devojke živele u to vreme. Moja baka mi je rekla da tada devojke nisu išle u školu, već samo momci, jer je školovanje bilo dozvoljeno samo njima. Devojke su ostajale kod kuće i bavile se kućnim poslovima i ručnim radom. Morale su da slušaju svoje očeve, majke i braće i da rade sve što im se kaže.

Devojke nisu smelete da izražavaju svoje mišljenje, a nije ni bilo važno šta su one želele. Mogle su da idu na vašare i razne proslave, ali naravno, u pratnji člana porodice. Roditelji su odlučivali za koga bi se devojke udale, a devojke su morale da slušaju bez izražavanja svog mišljenja. Jedna od tih devojaka bila je i moja baka.

Nakon ove priče, baka mi je rekla: „Hvala Bogu da je to vreme prošlo!“ Sada su devojke i momci jednaki u svakoj oblasti života.

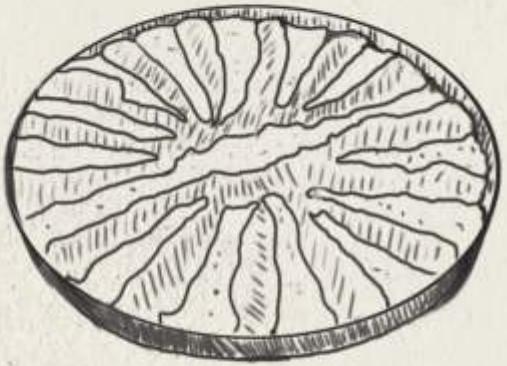

FJOLJA DAKU 6. RAZRED

Obred sklapanja braka

Albanske svadbe su bile veoma interesantne. Trajale su najmanje četiri dana. Posle četiri dana, mladoženjina porodica bi mlađu odvela na konjima od njene porodice. Kada su mlađe ulazile u kuću svog muža, umočile bi prst u med ili šećernu vodu (šerbet) i tri puta premazale vrata. Stavile bi torbu sa novcem na kućni prag, kako bi uvek bilo novca u kući. Kada bi mlađa ušla u svoju novu kuću, prvo bi zakoračila desnom nogom, kako bi sve išlo kako treba. Tri parčeta hleba bi se stavila na mlađinu glavu, a ona je trebala da sedne na vrh tri šešira. Mlađe su nosile tradicionalne haljine. Tkanina je bila poznata kao kumaš, a marame koje su nosile preko glave zvale su se hotos. Starije žene su nosile neku vrstu širokih haljina koje su zvali pštiklak, a na glavama su nosile ukrašene marame. Bio je običaj da mlađa sedi na stolici pokrivenoj belim čaršavom. Kada su neveste dolazile u kuću svojih muževa, donele bi svoj paja, koji se sastojao od stvari koje su pravile sopstvenim rukama. Nakon venčanja, održavao se ženski dan. Samo su žene dolazile i pevale bi različite narodne pesme da bi čestitale nevesti. Nakon venčanja, novopečena supruga bi radila kućne poslove, prala i čistila po kući i oko kuće. Novopečena supruga je, takođe, plela, dok su starije žene pravile čarape, prsluke i ostalu odeću. Bio je običaj da žena sluša svog muža i da se ne raspravlja sa njim, jer je muškarac uvek bio glava kuće. Nove žene su vrlo retko išle u posetu svojim roditeljima, jer su ponekad bili veoma daleko i nisu mogle da idu. Ali, kada su išle, išle bi konjima i obično bi ostale do dve nedelje, jer nije bilo automobila i putovanje nije bilo lako.

ALTINA KORČA 8. RAZRED

Tradicionalno pecivo

Jednog dana sam sela pored svoje bake i počele smo da pričamo. Pričala mi je o jednom od najpopularnijih i najstarijih jela kod Albanaca: piti. Pita je tradicionalno testo, koje se pravi od brašna, vode, maslaca i krem sira. Baka mi je rekla: „Dušo moja, pita je bila jedno od najomiljenijih jela na našem porodičnom stolu. Veštiji ljudi su je pripremali, jer nije svako umeo da je napravi na pravi način. Pre nego što bi se napravilo testo, trebalo je zapaliti vatu. Onda bi se pripremalo testo, dodavanjem svakog sastojka u pravoj meri. Zatim bi se spajali slojevi pite, slaganjem testa u tepsiji kašikom, počevši prvo od sredine, razvlačeći ka ivicama, a zatim, ponavljajući slojeve od centra. Posle svakog sloja, tepsija se pokrivala sačem⁶, koji se pokriva vrelim ugljem, kako bi vreo sač ispeka sloj pite u tepsiji. Onda bi se nastavilo sa još slojeva na isti način. Ovo razvijanje, u početku u sredini, a onda okolo, značilo je da prvo treba poslužiti svoju porodicu, a zatim i ostale.“

Ovaj način pripremanja pite prenosi se sa jedne generacije na drugu, pa je moja baka naučila od svoje majke, i tako dalje. Moja baka je uvek bila veoma bliska sa svojom porodicom i, prilikom pripremanja svakog jela, počnjala bi od centra, služeći prvo svoju porodicu. Po njenom mišljenju, sve polazi iz porodice. Porodica je izvor radosti, porodica je dom. Prenela je ovo uverenje na svoju decu, naročito devojke, i meni se dopada, takođe. Volim njene izreke, koje je ona naučila od svoje majke i bake, kojima i ona mene uči. Ja ću ih prenosići generacijama koje će doći posle mene. Danas mi njene priče pričinjavaju zadovoljstvo, jer osećam da sam joj bliskija i zahvalna sam što je imam u svojoj porodici.

32. 6. Sač: veliki metalni polopac, koji liči na satelitski tanjur, koji se koristi za pečenje testa, pokrivanjem tepsije i celog jela žarom od drveta i uglja.

DEA FETIJU 6. RAZRED

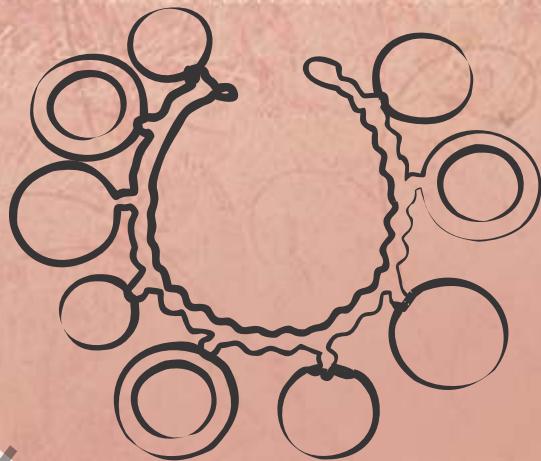
KAKO JE GOVORILA MOJA BAKA NESRETE SADA

Prvi zub

Pre nekoliko dana otišla sam u posetu svojoj baki i zamolila je da mi ispriča o običajima u vezi sa njihovim životom pre mnogo godina. Ona reče: „Ispričaće ti o običaju koji smo imali kada bi dete dobilo svoj prvi zub. Običaj je bio takav da je osoba koja bi prva primetila bebin prvi zub detetu kupovala poklon. Da bismo proslavili ovu radost, pozivali smo goste na ručak i slavili prvi zub. Pozivali smo bake, tetke i ostalu rodbinu iz svoje porodice. Pored glavnih jela, običaj je bio da se pripremi specijalitet od testa, koji se zove krijelan, koji se pekao i sekao na male komade. Nakon završetka ručka ili večere, prali smo sudove i postavljali dete na sredinu stola. Neko bi postavio tepsiju sa krijeljom iznad bebine glave i svi gosti bi uzeli komad i pojeli. Nakon što bi sklonili tepsiju sa bebine glave, ostatak krijeljana je služen gostima. Onda bismo stavili alate i slične stvari, poput makaza, olovaka, češljeva, prstena ili lanaca, na tanjur i dali detetu da izabere jednu od stvari koja bi ga najviše privukla. Nakon što bi dete izabralo, žene bi rekle koju profesiju će dete izabrati u budućnosti. Tako, na primer, ako bi dete uzelo olovku, postalo bi učena osoba; ako bi izabralo makaze, dete bi postalo frizer ili krojač; a ako bi to bio prsten ili zlatni lanac, dete bi bilo zlatar ili bogata osoba, i tako dalje.

Nakon ove ceremonije, zabava bi se nastavila do kasno u noć i gostima bi se služili čaj, kafa i kolači. Svaki od prisutnih gostiju bi detetu doneo poklon“.

BESARTA IDRIZI 6. RAZRED

AKO JE GOVORILA MOJA BAKA MEJREME IDRIZI

Nevestin obred sa kanom

Baka mi je govorila da su svadbe obično počinjale u četvrtak. U nevestinoj porodici to bi trajalo samo jednu noć, kako bi se svi pozdravili sa devojkom koja se udaje. Ova noć se zove kanađeć, a tako je nazvana zato što bi tog dana devojka kanom ukrašavala svoje telo. Buduća mlada bila je okružena drugaricama i rođakama, kako udatim tako i neudatim. Te noći bi buduća mlada pevala i plesala, oblačila svečane haljine i dočekivala žene iz porodice svog supruga. Večera koja je bila služena gostima zavisila je od imućnosti devojkine familije. Na kraju ceremonije, devojka bi obukla dimije i stavila crvenu maramu na glavu. Sela bi na stolicu i nekoliko devojaka bi selo oko nje, pevajući pesme od kojih bi buduća mlada plakala. Njena zaova bi, onda, uzela zlatnik, umočila ga u kanu i stavila ga na mladinu ruku. Ova ruka bi onda bila vezivana crvenom maramicom. Pozvali bi mladu da se pridruži plesu, a preostala kana bi se dala drugim devojkama, koje su se svađale oko toga ko će je dobiti, u nadi da će to odrediti njihovu sudbinu.

ANITA PACI, 6. RAZRED

KAKO MI JE GOVORIO MOJ DEDA RIFAT PACI

Pastirski ručak

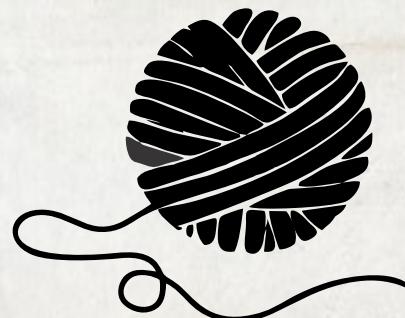
Od mog dede sam saznala da su se mnogi različiti običaji, uključujući i tradicionalne, održavali u selu kada je on bio veoma mlad. Jedan poznat običaj bio je „Pastirski ručak“. Obično je organizovan u julu ili avgustu, jer su ovo poslednji meseci leta. Ovo dešavanje nije imalo poseban redosled, već ga je obično započinjao najstariji pastir. Ručak koji je on organizovao obilovalo je tradicionalnom hranom, kao što su burek, pita, perpeć, pa čak i tesište⁷. Posle ručka jedan od pastira bi zavrteo tepsiju sa burekom. Ako bi tepsija pala okrenuta na gore, to bi označavalo prosperitet i bogatstvo, kao i obilje stoke i useva. Ako bi tepsija pala okrenuta na dole, ljudi ne bi bili zadovoljni, jer je ovo značilo sasvim suprotno. Onda su se slavlja nastavljala od jedne kuće do druge kroz krajeve sela. Ovo je bila jedna od mnogih narodnih tradicija.

7. Tesište: kolač od pšeničnog brašna i oraha.

ERI BERIŠA 6. RAZRED

Topokol

Baka mi je govorila da je njen vreme bilo drugačije od našeg. Prijatelji iz naselja bi se okupljali i igrali se loptom u krugu. Nisu imali lopte kakve mi imamo danas, već su ih sami pravili, stavljajući mnogo čarapa jednu u drugu dok ne bi napravili čvrstu loptu. Deset devojčica bi se skupilo i ušlo u prvi krug, dok su ostale pravile krug oko njih. Devojčice u unutrašnjem krugu morale su da bace loptu devojčicama u spoljašnjem krugu. Devojčice u spoljašnjem krugu koje bi dodirnule loptu morale su da pređu u unutrašnji krug. Moja baka kaže da se igra zvala topokol. To je nešto nalik igri koju mi igramo danas i koju zovemo Između dve vatre. Ovo sam naučila od svoje bake.

RITA DUBOVA 9. RAZRED

Život u selu

Ovo je priča koju mi je pričala moja baka. „Živela sam u selu sa roditeljima, sestrama i braćom. Bila sam najmlađe dete. Živeli smo u veoma teškim uslovima. Želela sam da se školujem, ali je to bilo nemoguće. Naša mladost je bila veoma teška. Roditelji su me udali kada sam bila veoma mlada za čoveka čija je porodica imala četiri člana. Život u selu u koje sam otišla bio je težak i morali smo naporno da radimo da bismo preživeli. Od ranog jutra morali smo da muzemo krave, pripremamo hranu, radimo kućne poslove i obrađujemo zemlju, jer je odatle dolazila hrana. Obrađivali smo i tuđu zemlju da bismo zaradili nešto novca, jer nismo imali druge prihode za kupovinu potrebnih stvari, poput čaja i šećera.

Slavili smo Bajram. Pripremali smo se za to tako što smo sređivali kuću i pripremali hranu, a najviše smo voleli baklavu. U to vreme žene su nosile dimije sa prslucima, kako bi bile lepše. Uvijale su kosu oko vrelih metalnih eksara, kako bi je ukovrdžale. Mlade neveste su čekale devojke iz sela da dođu i posete ih, služeći ih slatkišima. Život je postao još teži kada su se rodila deca. Bilo je više posla, a obaveze su uz decu rasle. Nije bilo dovoljno vremena da se brine o deci i radi u polju u isto vreme. Morala sam da pripremam hranu, radim kućne poslove i ostavljam decu da spavaju u kući dok sam ja pešaćila sat vremena do polja da bih odnела hranu muškarcima. Retko sam išla u posetu roditeljima, ali kada sam odlazila, ostajala sam dve do tri nedelje. Ovo je bilo moguće samo kada su deca bila na raspustu. Dolazilo nam je puno gostiju i morali smo da radimo naporno. Nekada bismo čak i zaboravljali na decu. Ovakav je bio naš život, težak, ali lep.“

Bakini hrabri psi

Udubinama svojih misli i srca čuvam mnogo priča i sećanja koje su mi pričali baka i deka. Ponekad, kada osetim njihovo odsustvo, setim se tih uspomena, jedne po jedne. Sedela bih pored prozora svoje sobe svake noći i pod kristalnom svetlošću mesečine nestrpljivo bih slušala ove priče koje mi je moja baka pričala svake noći. Moje omiljene priče bile su one koje mi je pričala o sebi kada je bila mlada pastirica. Najbolja i najinteresantnija priča bila je ona koju mi je baka ispričala kada sam bila mala. Pričala mi je da je njen proodica čuvala ovce, veliku kravu i devet pasa. Svi su imali čudna imena, kojih se ne sećam, ali ono čega se sećam jeste da sam se smeđala svaki put kada bi mi baka rekla njihova imena. Rekla je da su ljudi više pažnje posvećivali njoj, jer je bila najmlađa u porodici, a majka joj je davala najbolji hleb i mleko kada bi odlazila u polja sa kravom i ovcama. Baka mi je pričala da su psi čuvali ovce i pravili joj društvo. Rekla mi je da je jednog dana vuk napao ovce, a ona se, uplašena, sakrila iza žbuna. Jedan od pasa je otišao sa njom, dok su se ostali borili sa vukom. Dok mi je baka pričala ovu priču, zamišljala sam je kao malu nezaštitenu pticu, a njene pse kao heroje iz bajki. A oni su i bili heroji, jer je zahvaljujući njima vuk umro, a moja baka uspela da se vrati kući. Uvek sam tražila od nje da mi iznova priča ovu priču, jer nisam mogla da je se naslušam. Svaki put je pričala sa emocijama, a u njenim očima sam videla nostalгију koju je osećala prema prošlosti, koja je, po mom mišljenju, bila prepuna avantura.

Greška napravljena dva puta vodi rešenju

Secám se mnogih priča mojih bake i dede, iako sam bila mala kada su mi ih pričali. Sve priče su upoređivale današnje vreme sa prošlim vremenima i imale su jednu svrhu: da nas nauče lekcijama iz prošlosti. Kako nas je bilo mnogo u sobi i bilo je jabuka ispred nas, moj deda se setio nečega i počeo da nam priča: „Bilo nas je oko petnaest ili šesnaest muškaraca, a dečak, naš rođak, služio je čaj. Dečak je ukrao neke jabuke iz komšijskog dvorišta i svaki put kada bi se pomenule jabuke, on je plakao, jer se osecáo loše. Dok nam je služio čaj, stara glava kucé zatražio je jabuke od dečaka i počeo da se smeje. Dečak pognu glavu, zaplaka i napusti sobu. Kada se vratio u sobu, starac je ispričao priču i svi su se smejali. Ispriča je ponovo, i samo se dvoje ili troje ljudi smejalo. Ispriča je i treći put, ali se više niko nije smejavao. Starac se okrenuo ka dečaku i reče: 'Dečače moj, ne možeš se čak ni smejati tri puta zbog iste šale, i zato ne bi trebalo da plaćeš više od jednog puta zbog iste stvari.'"

ANTIGONA DEMIRI 7. RAZRED

Čika Mehmet i njegov Kućo

Čika Mehmet je bio velikodušan radnik sa sela. Imao je dva bik, od kojih je jednom bilo ime Kućo. Čika Mehmet je pomagao celom kraju sa svojim bikovima, kad god je to nekome trebalo. Dvadesetak kuća u selu dobilo je pomoć od čika Mehmeta. Jednog dana, čika Mehmet je morao da prenese hiljadu cigala do svoje kuće i pitao je ljudi kojima je ranije pomagao za pomoć, ali niko nije došao da mu pomogne. Trebalu mu je deset dana da prenese cigle sa svojim bikovima. Bilo mu je žao što je toliko napregao svoje bikove, pa ih je tešio govoreći: „Pa, Kućo, ovo je lekcija za sledeći put!“

Nakon nekog vremena, komšija je zatražio od čika Mehmeta da mu pomogne da prenese neke cigle sa svojim bikovima. On reče svom komšiji: „Pitaj Kuća! Ako on hoće, doći će i ja.“ „Ali bik ne može da govori“, odgovori komšija. Onda mu čika Mehmet reče: „Kada ste vi meni bili potrebni, niko nije došao i trebalu mi je deset dana da prenesem cigle sam sa svojim bikovima. Sada kada treba tebi, pitaj Kuća, jer ja sigurno necu doci.“

U okviru zajedničkog projekta Evropske unije i Saveta Europe "Podrška promociji kulturne raznolikosti", ova publikacija je sastavljena od selekcije nezaboravnih priповesti koje su bake i dečki prenosili svojoj deci. Ove priče, prenošene s kolena na koleno vekovima povezuju generacije, nude lekcije iz prošlosti i pokazuju moć usmene istorije i priповедanja u životima različitih zajedница. Priče i usmena istorija danas igraju bitnu ulogu u oblikovanju našeg zajedničkog nasleđa.

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država, od kojih su 28 članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Evropska unija je jedinstveno ekonomsko i političko partnerstvo između 28 demokratskih evropskih zemalja. Njeni ciljevi su mir, prosperitet i sloboda za svojih 500 miliona stanovnika u pravednjem i sigurnijem svetu. Da bi se ovo ostvarilo, zemlje EU su uspostavile radna tela radi vođenja EU i usvajanja svog zakonodavstva. Najbitniji od ovih tela su Evropski parlament (koji predstavlja evropske narode), Savet Evropske unije (koji predstavlja nacionalne vlade) i Evropsku komisiju (koji predstavlja zajednički interes EU).

<http://europa.eu>

Support to the Promotion of Cultural Diversity

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe